

ПРИМЉЕНО: 25. 06. 2021			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
	2159/5		

ПРИГОВОР НА ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ ДА СЕ ДР ОЛИВЕРА ЖИЖОВИЋ ИЗАБЕРЕ
У ЗВАЊЕ ДОЦЕНТА НА ФИЛОЛОШКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ

За разлику од Комисије задужене за писање Извештаја о кандидатима који су се пријавили на Конкурс за доцента за ужу научну област Општа књижевност, предмет Преглед опште књижевности, а која је за именовање у то звање предложила др Оливеру Жижеввић, сматрамо да кандидаткињини радови које је приложила на конкурс – не задовољавају филолошке критеријуме који су једини квалификативни за избор у звање доцента у једној филолошкој ужој научној области, те на једном филолошком предмету. Аргументацију за овај суд износимо у следећем тексту, у којем оцењујемо различите групе кандидаткињиних радова.

**ТРИ МОНОГРАФИЈЕ ДР ОЛИВЕРЕ ЖИЖОВИЋ, ПРОИЗИШЛЕ ИЗ ЊЕНОГ
ДОКТОРСКОГ РАДА**

Кандидаткиња је своју докторску тезу о *Функцији и значају снова у делима Фјодора Достојевског (Сан смешног човека), Михаила Булгакова (Мајстор и Маргарита) и Томаса Мана (Јосиф и његова браћа)* (стр. 517) одбранила 2012. године на Филолошком факултету, да би је следеће године објавила у три посебне монографије под следећим насловима: *Живи лик истине Ф. М. Достојевског „Сан смешног човека“* (Конрас, Београд, стр. 189); *Снови Михаила Булгакова (Федон, Београд, стр. 303); Снови и индивидуација: „Јосиф и његова браћа“ Томаса Мана* (Службени гласник, Београд, стр. 221).

У све три књиге ауторка се бави тумачењем снова књижевних јунака као стварних личности уз помоћ мање фројдовске психоанализе, а претежно јунговске аналитичке психологије, свдећи их тако углавном на препознавање, односно освешћивање праисконских људских душевних архетипских доживљаја, које потом користи као интерпретативно средиште за целину дотичних приповедних форми. При томе пренебрегава основну литерарно-естетску чињеницу да је главно постигнуће једног књижевног дела управо у језичко-уметничком успостављању самосвојног и непоновљивог склопа естетских индивидуализација, које се превасходно по свом напросто идеалном карактеру разликују од емпиријских резултата психичког процеса индивидуације у развоју реалних особа, те су несводљиве на било какву психолошку типизацију тих искуствених исхода, па ни ону претпостављених доживљајних праузора похрањених у колективно несвесном човечанства.

Задатак језичке уметности није да приводи свести те душевне схематизме или пак да разоткрива њихове узајамне односе, него да управо насупрот њима увек истиче извесне емотивно-интелектуалне индивидуалне поретке које је у потпуности једино могуће посредством фантазије и њених стваралачких језичких моћи (фигура) естетски конкретизовати, те само у тој конкретности потпуно доживљавати. Наиме, сан у књижевности је увек некакво радикално индивидуално и непоновљиво литерарно уобличење, а не запис, стенограм сна у човековом реалном психичком животу који се може сводити на било шта хумано типично. Психолошка мотивација

човековог стварног живота, како она каузална тако и она финална, никако није исто што и повезивање различитих књижевних мотива у теме, а ових у симболичке склопове, схватљиве превасходно на основу језичко-уметничких поступака који их производе.

Иако се труди да сагледа кључну улогу значајних литерарних снова у конституисању целовитог смисла књижевне фикције у којој се они једино могу јављати као снови било ког фиктивног лика, штавише често и оних главних – ауторка не успева да допре до разоткривања књижевноуметничке функције снова као језичких симболичких конструкција које граде са мање или више одлучујућим утицајем формативни поредак симбола у једној превасходно литерарној форми. Из претходно наведених разлога то јој не допушта методологија дубинске психологије, за којом арбитарно посеже као за последњом научном истином. Кандидаткиња у одређеној мери располаже једино тим психолошким органом поступака, али га тек у најосновнијој мери, претежно кроз низ општих места, излаже само приликом увођења у своју монографију о *Сновима Михаила Булгакова*, преносећи у извесном скраћењу уводна разматрања из своје дисертације, што такође чини и у чланку под насловом „Проблем могућности и оправданости тумачења литерарних снова“.

У друге две књиге, које представљају преостале делове њеног докторског рада, углавном подразумева упућеност читаоца у основне појмове дубинске психологије, али ни ту, као ни тамо, не образлаже убедљиво њену примењљивост на истраживање лепе књижевности, осим шта **рачуна на подударност психолошке и уметничке мотивације, односно схватања симбола у психологији и науци о књижевности, која, свакако, нису подударна, као што је то већ наглашено.** Зато што читав један методолошки корпус – преузет из сасвим другачије устројене науке у књижевну херменеутику – остаје генерално неприлагођен специфичним поступцима књижевно-критичког испитивања, **неразвијен је и ауторкин филолошки критички апарат,** најчешће је присилно сасвим сведен, и то ради што лакшег стављања на службу стално подразумеваном превасходно јунговском психолошком приступу, који разоткрива тек извесне психолошке механизме, што је задатак претежних дескрипција у ауторкиним радовима.

Упоређења одређених литерарних ставова са неким ставом који је познат из историје филозофије – често представљају сасвим произвољна, наводима и објашњењима неутемељена повезивања, при чему се карактеристике упоредног филозофског становишта (које се у поређењу само по свом аутору именује) подразумевају као опште познате одреднице, које није потребно посебно наводити и објашњавати. Кандидаткиња често занемарује хијерархију специфично литерарних односа у историји књижевности, као и њено првенство у тој области над утицајима који долазе из других повести човековог душевног и духовног живота. Утолико су и резултати кандидаткињиних аналитичко-психолошких испитивања језичко-уметничких дела сасвим арбитарни у смислу основних поставки ове јунговске дисциплине.

Она се не обазире на формалне одреднице једног књижевног дела које га управо и чине литерарно одређеним, које одређују његову литерарност, те које га уобличавају до једне целовито смисаодавне естетске форме. Оливера Жижовић целину

језичког артефакта посматра превасходно као садржинску, као контекстуални однос саставних текстуалних одељака, те напоскон кроз пресудни утицај садржаја исприповеданог сна на садржинску целовитост дела. Тиме се губе из вида све његове специфичне литерарно-естетске вредности. Примена прилично оскудних јунговских поступака и њихове терминологије доводи до претерано честих, монотоних и у књижевној критици непожељних понављања приликом саме анализе сна и његовог положаја у литерарном делу, штавише тако се понављају не само стручне психолошке формулације, него и читави већ наведени цитати.

Између осталог, и због непознавања језика изворника, ауторка није била у прилици да се непосредно и критички позабави појмовима и терминима Јунгове дубинске психологије, које се не сустеже да тако досегнуте преко превода, те из друге руке, примени у испитивању једног од најзначајнијих немачких романа двадесетог века, *Јосифу и његовој браћи* Томаса Мана, коме такође приступа тек преко његовог текста преведеног на наш језик. Управо ту се сасвим читава њена филолошка некомпетентност и незаинтересованост за само језичко-уметничко уобличење, које преводна књижевност само унеколико може пренети, док његову целину чува искључиво изворник, па је основно правило да се у филолошком истраживању мора почети од њега, што је у овом случају пренебрегнуто. Утолико је манифестнија ауторкина заинтересованост готово искључиво за аналитичко-психолошко истраживање књижевног феномена, које се далеко удаљује од средишњих, литерарно-естетских питања филологије, те напушта њој сходно усредсређење и прелази у сасвим другу научну дисциплину, којој својим већим делом и припада.

Кандидаткиња такође не показује целовиту свест о кључним појмовима које користи, а у које спадају пре свега архетип и симбол, али и други, такође превасходно кључни филолошки појмови, као што су то на пример мит, пародија, иронија, гротеска, драма, сатира итд., будући да нема у виду целину њихове књижевно-критичке повести која их тек конституише, па их углавном своди на опште психичке механизме, безначајне са књижевно-уметничког становишта, које је увек индивидуално естетски оријентисано.

Чланци др Оливере Жижовић

У својим чланцима Оливера Жижовић понавља већ углавном уочене недостатке:

1. Не користи или недовољно користи не само секундарну, него и примарну литературу ради филолошке научне аргументације. Чак и у радовима који имају извесне теоријске претензије, попут текста „Проблем могућности и оправданости тумачења литерарних снова“ (проистекао из усредсређивања уводних поглавља њене дисертације на опште ставове, без њиховог посебног повезивања са романима који су предмет истраживања), кандидаткиња се не позива ни на какву релевантну секундарну литературу, која би са свог становишта јасније осветлила испитивани проблем. Очито је да и у својој главној области – већина радова јој се своди на то да се целокупна књижевна проблематика сагледава из перспективе сна – барата само елементарним знањима из основних, преведених извора.

2. Произвољан однос према појмовима и кључним речима: У тексту о Рилкеу („Употреба гротеске у Рилкеовом роману *Записи Малтеа Лауридса Бригеа*“) гротеска се не дефинише, нити се помиње било које туђе схватање исте. Ауторка је пак једначи са иреалним, надстварним, фрагментарним, дисхармоничношћу, разбијеношћу. Она представља гротеску као превасходно лични начин гледања и доживљавања света. Све ове наведене карактеристике скупа конструишу изузетно обухватан значењски обим у коме се губе специфичне диференције ове пре свега уметничке појаве у односу на један општи, самом особеном људском егзистенцијом условљени начин посматрања света.

3. Неразликовање критичко-интерпретативног и примарно-текстуалног нивоа. Оно се сасвим непосредно обелодањује из ауторкиног апстрактног чланка о „Тумачењу *Сна смешног човека Ф. М. Достојевског*“. Ту она обећава да ће архетипском психологијом колективно несвесног расветлити тамна места и нелогичности у овој приповеци, те тиме указати „на интерпретативну линију“ која од ње води ка *Браћи Карамазовима*.

4. Неразумевање теоријских концепата. У већ поменутом тексту о Рилкеу (у одељку под насловом „Парадокс приповедача“) она не схвата књижевно-научно разматрање односа писац-дело-читалац, те га са теоријске равни пројектује у раван романескне структуре, тврдећи како је због разарања те елементарне литерарне релације дехуманизацијом протагонист и дневнички записничар свог властитог романа усамљен и лишен слушаоца, препуштен само властитом језичком изразу.

5. Конфузија у коришћењу критичке терминологије. Кандидаткиња произвољно разликује изборну хоризонталу књижевног дела од интертекстуалне вертикале у драми *Кревет за троје* Милорада Павића („Бројање до три“). По сличној произвољности ово драмско дело она истовремено идентификује као криминалистичку причу, „митолошко истраживање, кратку историју човечанства, еротску драму“, те „класичну причу о жени“ која „напушта мужа и децу, желећи слободу, независност и самосвојност.“

6. Општа места и проблематичне генерализације. Нарочито када је реч о средишњој теми њених интересовања, сновима – позива се на општа места која као таква нису примењива у тумачењу увек индивидуалног књижевног феномена. Литерарно-критичке генерализације које се тичу модерног романа на проблематично сумаран начин примењује на конкретан књижевни пример, на Рилкеове *Записе Малтеа Лауридса Бригеа*.

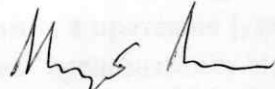
7. Препричавање као основни метод излагања. Било да 2014. пише о роману Драгана Стојановића објављеном 2009, или 2015. о зборнику *Простори снова* објављеном 2012, ауторкин основни метод излагања своди се на препричавање. Иако је рад о Стојановићу каталогизован као критичка студија, заправо се ради о препричавању фабуле уз нејасно призивање „поетике једва ухватљивих наговештаја, који потом постају кључни за разумевање романескне целине“.

8. Инсистирање на садржају књижевног дела је видљиво из свих кандидаткињиних радова, уз занемаривање свега онога што је уједно обликотворно и смисаотворно за целину једног књижевног дела.

9. Напомена: Добар део (њих 6) од укупно 14 чланака Оливере Жиживић датих на увид Комисији представљају изводе и мање преправке, те понекад сажетке њеног докторског рада: 1. „Проблеми могућности и оправданости тумачења литерарних снови“; 2. „Тумачење *Сна смешног човека* Ф. М. Достојевског“; 3. „Снови Понтија Пилата у роману Михаила Булгакова *Мајстор и Маргарита*“; 4. „Апулејев *Златни магарац* и Булгаковљев *Мајстор и Маргарита* – метаморфоза Луција и Ивана Бездомног“ (у свом другом делу овај рад је сажетак ставова из дисертације); 5. „Сан Густава Ашенбаха у приповеци *Смрт у Венецији* Томаса Мана“; 6. „Јосифови ‘библијски снови’ у роману Томаса Мана *Јосиф и његова браћа*“. Три чланка су посвећена приказу одређених литерарних, литерарно-теоријских или мултидисциплинарних студија, а преосталих пет – већ приказаној и оцењеној превасходној дескрипцији појединачних књижевних дела уз несигурно, недовољно дефинисано владање основним појмовима науке о књижевности.

На крају примећујемо да је ова Комисија за писање извештаја за избор доцента неоправдано дисквалификовала др Предрага Мирчетића из конкуренције за дотично место поступајући против универзитетских правила која су важила у време расписивања овог конкурса 2015. године, а по којима су његова два, од ове Комисије ниже вреднована рада – морала бити вреднована у вишој категорији (М 24), о чему сведочи одлука ректора, као и списак тако вреднованих часописа, међу којима су и *Анали Филолошког факултета* и *Italica Belgradensia* (оба у издању Филолошког факултета Универзитета у Београду) на електронској страници Универзитета у Београду (приступљено 21. 6. 2021. године: http://www.bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/Filoloski_fakultet_liste.pdf и <http://www.bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/Dopuna-liste-casopisa-drus-hum.pdf>).

У Београду, 24. јуна 2021. године

ред. проф. др Миодраг Лома

ред. проф. др Корнелије Квас